

HET WOORD VAN DE WEEK

ORGAAN VAN DE HUMANISTISCHE LUISTERKRING

Administratie Humanistische Luisterkring, Oudegracht 152, Utrecht. Postgiro 58.
Abonnementsprijs bij vooruitbetaling f 4,— per jaar, buitenland f 4,60 per jaar.
Voor leden van de Humanistische Luisterkring f 3,— per jaar. Losse nummers f 0,25.

GROEIENDE BELANGSTELLING

Op deze plaats hebben wij er vorige week op gewezen, dat aan het humanisme als geestelijke stroming in toenemende mate aandacht wordt besteed, o.a. door een deel van de katholieke pers. Enkele jaren geleden was dit ook het geval, alleen was de toon van de artikelen, om het zacht uit te drukken, enigszins verschillend van wat we nu te lezen krijgen. Hoewel er altijd in de katholieke kring stemmen zijn opgegaan die aandrongen op begrip en tot een gesprek uitnodigden, is het menigmaal nodig geweest, dat van humanistische kant scherp gereageerd moest worden op allerlei verdachtmakingen en onwaarheden. En al willen we nu niet beweren, dat dit allemaal voorbij is, toch is er kennelijk vooruitgang als in De Gelderland door de priester-journalist van Engelen in een beschouwing over het congres van het Humanistisch Verbond deze zin voorkomt: „Men kan zich niet onttrekken aan de indruk, dat een beweging als het Humanistisch Verbond aan de ene kant in niet onbelangrijke mate appelleert aan de overtuiging, de gevoelens en de vraagstukken van een deel van het Nederlandse volk en in bepaalde opzichten ook van ons allen, terwijl zij van de andere kant door allerlei factoren een vreemd element in de vaderlandse samenleving blijft — vreemd in deze zin, dat deze humanisten onder ons zijn, terwijl wij eigenlijk niet goed raad met hen weten.” De schrijver pleit dan verder op een opnieuw bezinnen in eigen kring hierover, teneinde te komen tot een ontmoeting waarop het Nederlandse Volk recht heeft. Dat ook van humanistische zijde deze ontmoeting op prijs gesteld wordt, is al gebleken toen reeds in 1954 door de humanistische stichting Socra-

tes een conferentie in Amersfoort werd gehouden, waar onder het motto „Ontmoeting der levensovertuigingen” door een vijftal vertegenwoordigers van geestelijke stromingen, waarbij het katholiecisme, het woord is gevoerd. En in de kringen van het Nederlands Gespreks Centrum vindt de confrontatie en de ontmoeting al jarenlang plaats. Ook de Volkskrant meent, dat alleen al door het gehalte van zijn leden het Humanistische Verbond als gesprekspartner volop zijn betekenis heeft, hoewel het blad wijst op het z.i. opvallende feit, dat het ledental al enige jaren tussen de 11 en 12 duizend schommelt. Nu zijn er in ons land nog wel meer invloedrijke groepen, die het met minder leden moeten stellen, maar het is ongetwijfeld waar, dat een nog jonge beweging als het moderne humanisme in Nederland, waar de onkerkelijkheid toeneemt, veel groter zou kunnen zijn. Het humanisme vraagt echter van zijn aanhangers grote offers aan tijd en geld, waartoe velen, die er wel wat voor voelen, worden afgeschrikt. Daarom is het verheugend, dat er toch een groei valt te constateren. Elke maand stijgt het aantal abonnés op „Mens en Wereld” en op het wetenschappelijk tijdschrift „Rekenschap”. Regelmatig melden zich nieuwe leden aan, terwijl ook het aantal lezers van dit blad gedurende de laatste maanden toeneemt. Dat het aantal aanmeldingen voor de Luisterkring het aantal aangesloten humanisten belangrijk overtreft, terwijl de actie hiervoor nog pas kort aan de gang is, duidt op een groeiende belangstelling voor de humanistische gedachten, en bewijst dat ook vele niet-humanisten van mening zijn, dat het niet aangaat deze beweging zijn uitingsmogelijkheden te ontnemen.

WIST U DAT:

Het aantal leden van de luisterkring, die op 11 april werd opgericht, per 21 juni reeds de 16.000 is gepasseerd?

Een Amerikaans echtpaar zich als lid van de luisterkring opgaf. Wij ontvingen ook reeds aanmeldingen uit België, Italië en Spanje.

In het eerste halfjaar 1959 meer dan 500 nieuwe abonnés werden geboekt op „Het Woord van de Week”.

Een uitzending voor de VARA-microfoon van zondag 21 juni 1959

VRIJBLIJVENDE ONTMOETING

Als uitgangspunt voor deze zondagochtendtoespraak heb ik enkele opmerkingen gekozen uit een sociologische studie, die enkele jaren geleden verschenen is. Ik citeer: „Nu is het één van de oorzaken van de huidige cultuurcrisis, dat niet alleen veel normbesef verzwakt werd of verloren ging, doch ook dat de bestaande normen steeds verder uit elkaar gingen lopen. Wij denken bijvoorbeeld aan de christelijke geloofsovertuigingen en aan het humanisme... In het sociaal-ethische vlak (niet in het dogmatisch gesprek) zijn ook hier veel punten van overeenstemming. Indien men echter voortgaat nadruk te leggen op alle verschil van inzicht, dreigt er een babylonische spraakverwarring. Daarmede zou de gehele sociale orde ondermijnd worden”. Tot zover deze opmerkingen.

Ik heb het genoeg van de schrijver voldoende te kennen om te weten dat hij, overtuigd christen zijnde, niet tot de humanistenjagers gerekend mag worden. Ik ga ervan uit, dat hij slechts heeft willen waarschuwen tegen het eenzijdig beklemtonen van verschillen in levensovertuiging en aandacht heeft willen vragen voor een gemeenschappelijk gedragen verantwoordelijkheid, zowel op het vlak van praktisch handelen, als wat betreft het handhaven van sociale en zedelijke normen.

Dogmatische haarkloverij is ons volk inderdaad niet vreemd en heeft vaker in de geschiedenis de menselijke verhoudingen grondig bedorven.

Toch wil ik naar aanleiding van deze opmerkingen graag van mijn kant een waarschuwend geluid laten horen en dat is dan gericht tegen hetgeen anderen van de zoëven geciteerde opmerkingen maken.

Kort gezegd komt dat hier op neer: Laat ons de verschillen in levensovertuiging liever verdoezelen; daar met anderen niet meer over praten. Het is verstandiger dat we ons conformeren met zoiets als een grootste gemene deler (U mag ook zeggen slap aftreksel) van de voorhanden levensovertuigingen, of, en dat gaat nog een stapje verder, laten we ons ten aanzien van geestelijke vragen hullen in een tot niets verplichtende neutraliteit. „Verzoeke niet te kibbelen”.

Een waarschuwend geluid daartegen is op zijn plaats, omdat men, voortbouwend op het thema „Verzoeke niet te kibbelen”, de plaats en de waarde van de levensovertuiging zelf in het geding gaat brengen. Ontneem, wil ik nu reeds zeggen, de mens zijn levensovertuiging, en hij komt onherroepelijk vandaag of morgen op drijfzand te staan, met alle gevolgen van dien, niet alleen voor hem per-

soonlijk, maar ook voor de sociale orde, waarover de schrijver, die ik citeerde, het heeft, omdat die slechts kan bestaan in een *gemeenschap* van mensen, en met mr. J. Bierens de Haan geloof ik, dat slechts daar een werkelijke gemeenschap heerst, waar concrete, innerlijk levende maatstaven gelden.

Mer kan er zure grapjes over maken, of er volgens de methode van de struisvogel aan voorbijgaan, maar dat alles neemt niet weg, dat vandaag de dag heel veel mensen geen raad weten met zichzelf en hun omgeving. Misschien niet onbelangrijk om er in dit verband op te wijzen, dat verleden jaar meer dan drieduizend mensen, hoofdzakelijk niet-leden van het Humanistisch Verbond, aan één van de 150 geestelijke raadslieden en ziekenbezoekers van dit Verbond, hulp vroegen in hun geestelijke moeilijkheden.

De oorzaak van die moeilijkheden ligt meestal niet meer, gelijk dat vroeger het geval was, in materiële armoede, noch in een lichamelijk- of psychisch ziek zijn, maar in de omstandigheid dat de mens uit onze dagen er niet meer toe komt zich bezig te houden met de vraag naar de zin van het leven, van zijn huwelijk, zijn samenzijn met de kinderen, zijn dagelijkse arbeid, zijn overige sociale activiteiten.

Mens-zijn, menselijke verbondenheid, verantwoordelijkheid voor eigen leven en voor het leven van anderen zijn begrippen waarover we misschien terloops nog wel eens praten, maar waarin we misschien niet eens meer oprecht geloven. Excuses genoeg. De dagelijkse besomeringen vragen teveel aandacht, de dreiging van de atoombom houdt velen uit hun slaap, het onvermogen van de staatslieden om de politieke spanningen te verminderen verontrusten ons, met de materiële welstand is het heus niet alles koek-en-ei. Maar, zouden deze problemen niet gemakkelijker te dragen zijn en de oplossing zelfs eerder binnen het bereik komen te liggen, wanneer wij met grotere innerlijke rust en vooral meer innerlijke zekerheid, produkten van een alomvattende levensovertuiging, tegenover die vele moeilijkheden zouden kunnen staan? Vaak genoeg toch hebben mensen in hun innerlijk doorleefde idealen de kracht gevonden tot bijna bovenmenselijke daden. Zij wierpen echter de geestelijke neutraliteit verre van zich en vreesden zelfs de spraakverwarring niet.

Mens-zijn is zo volledig mogelijk mens-zijn. Is niet alleen zorgen voor het lichamelijk en psychisch welzijn of het onderhouden van relaties met anderen. Dat alles is belangrijk, maar het maakt het mens-zijn nog niet uit.

Daar hoort bij het waarde toekennen aan ons geestelijk aspect en het aanvaarden van de consequenties daarvan.

Waarde toekennen aan het geestelijk aspect van de mens houdt in een standpunt bepalen, een keuze doen op grond van innerlijk levende maatstaven.

Mens-zijn is daarom zelfonderzoek en zelfontplooiing, is denken over zichzelf en werken aan zichzelf. Het vermogen daartoe is geen privilege van enkelen, het is een algemeen menselijk vermogen, dat ieder van ons is aangeboren, net als het vermogen om te lopen, te praten enz. Denken over zichzelf en het mens-zijn is typisch menselijk; het maakt in zekere zin onze menselijkheid uit. Pas daardoor worden wij mens.

Met alles wat de mens doet en laat heeft hij een bedoeling, is hij op iets gericht, dat hij hoopt te bereiken, leeft hij in verwachting; niet passief afwachting, maar actief op de toekomst betrokken.

Hoezeer hij zich geworteld weet in het verleden en zijn taak in het heden ziet, toch is hij meer dan een traditionalist en een conformist. Als ontwerper van een aan zijn waarde-oordeel getoetst toekomstbeeld stijgt hij boven het heden uit; is hij de wordende mens in een wordende wereld.

Dat bouwen aan een toekomstbeeld is geen gemakkelijke zaak. Het kan ons zelfs wel eens buiten een groep plaatsen en dat kan pijn doen. Hoe duidelijker het doel echter omlijnd is des te eerder zullen we met de dichteres kunnen zeggen: „Er is ook vreugd in deze pijn”. Het vermogen om aldus te leven is de mens aangeboren. Maar ook hiervoor geldt, dat het door eigen oefening en door stimulering van buiten tot ontwikkeling moet worden gebracht. Zelfs als aan die voorwaarden is voldaan zal iedereen het niet even ver brengen op de weg naar volledig mens-zijn. Tenslotte wint bij de olympische spelen ook maar één deelnemer de marathon. Maar, al kan niet ieder van ons tot dezelfde geestelijk-zedelijke hoogte uitgroeien, dat neemt niet weg, dat we het een heel eind kunnen brengen, verder dan menigeen denkt, in deze aan ongelof in de mens lijdende eeuw.

Men vraagt mij nogal eens, wat het moderne humanisme de mens als „boodschap”, als perspectief te bieden heeft. Welnu, dat is dit fundamentele geloof in de mogelijkheid van iedere mens, ongeacht kleur, ras of nationaliteit, of wat dan ook, om mens te zijn, hier en nu, op voorwaarde dat hij het vermogen daartoe door oefening, dat wil zeggen door bezinning en toetsing, tot ontwikkeling brengt en niet door zich te hullen in een naar alle kanten vrijblijvende neutraliteit. Anders gezegd, dat hij zich geplaast weet op de grondslag van een levensovertuiging. Maar hiermede zijn we er nog niet. Mens-zijn omvat meer dan het klaar komen met eigen leven, met persoonlijke vragen en moeilijkheden. Mens-zijn heeft ook zijn sociale gerichtheid, het heeft naar de maatschappij zijn consequenties. Het betekent ook, dat we de ander niet loslaten, dat we staan in verantwoordelijkheid voor de medemens. Ook op dit punt kunnen we niet geheel gerust zijn.

In zijn „Balans van Nederland” wijdt de prof. dr. v. d. Leeuw enkele sappige opmerkingen aan de mensen in alle standen en beroepen die zich ten aanzien van het sociale

gebeuren beperken tot een geïnteresseerd toekijken. Eén ding moet men deze mensen toegeven, schrijft hij, zij doen hun werk als regel goed. Of dat nu broodbakken, huishouden, laboratorium-werk, bruggen bouwen, administratie dan wel lesgeven in de klassieke talen is. Maar zij zijn principieel a-sociaal. Ergens aan doen zou hun rust en evenwicht in gevaar brengen, hun handen bevuilen, hen voor consequenties stellen. En consequenties vrezen ze als de duivel, of liever meer dan de duivel, want die nemen ze niet serieus.

Het wil mij voorkomen, dat deze felle uitval van een overigens zo beheerst en bepaald niet pessimistisch mens, op zijn minst genomen het overdenken waard is.

Nu is het geloof ik niet waar, dat velen zich behagelijk voelen in de huidige situatie met zijn devaluerende normen en verslapt sociaal gevoel. Alleen ziet een groot percentage de weg niet om uit de impasse te geraken en, zo zij hem zien, aarzelen zij hem in te slaan. Er wordt niet alleen veel geschreven en gesproken over de eenzaamheid van de mens, maar op allerlei manieren tracht hij die eenzaamheid te ontvluchten. Waarschijnlijk zijn er verhoudingsgewijs in de geschiedenis van de mensheid nog nooit zoveel verenigingen geweest als in onze tijd. Maar het zijn in hoofdzaak de gezelligheids- en de nuttigheidsverenigingen die floreren.

Zij bieden de mens ongetwijfeld iets waardevols, maar zij vragen van de mens niets, en daar ligt het gevaar.

Laat ons proberen de werkelijkheid niet donkerder maar ook niet fraaier af te schilderen dan hij is. Een organisatie als het Humanistisch Verbond, dat niet alleen zijn leden en belangstellenden het nodige biedt, maar daarnaast het één en ander vraagt, niet zozeer van materiële aard, als wel om te aanvaarden de consequenties van het mens-zijn, moge voortdurend in omvang toenemen, het heeft het naar verhouding moeilijker dan de tot weinig of niets verplichtende gezelligheidsverenigingen.

Geen binding, maar vrijblijvende ontmoetingen, geen consequenties, maar ruimte en vrijheid; ziedaar de slagwoorden van onze tijd, die overigens, naar ik vrees, naar hun betekenis weinig doordacht gelanceerd worden.

Over die vrijblijvende houding en consequenties heeft prof. v. d. Leeuw zojuist wat gezegd. Wat moet ik echter in de vaak onbarmhartige ruimte, die wereld heet, wanneer ik me daar uiteindelijk alleen in moet bewegen en dan nog zonder kompas?

Vrijheid, het is een begrip dat de humanist bijzonder dierbaar is, maar vrijheid is geen ongebondenheid, doch krijgt pas waarde door de gebondenheid aan innerlijk levende maatstaven. Laat de mens ook die los, dan staat hij niet in vrijheid, maar in de chaos. Daarom voel ik niet zoveel, om het voorzichtig uit te drukken, voor geestelijke neutraliteit en evenmin voor de vrijblijvende ontmoetingen, die op het ogenblik zo hoog genoteerd staan: Ik ben echter humanist, d.w.z. geen roekeloze optimist, maar ten aanzien van de mens evenmin pessimist. Vandaar, dat ik tot slot uw aandacht durf te vragen voor het volgende.

U weet langzamerhand wel, dat deze radio-praatjes gevaar lopen om te verdwijnen. In de nieuwe omroepwet, die binnen afzienbare

HET WOORD VAN DE WEEK

ORGAAN VAN DE HUMANISTISCHE LUISTERKRING

Frankering bij
Abonnement
UTRECHT
24-59

De Heer _____
Mevrouw _____
Mejuffrouw _____

Onbestelbare exemplaren terug aan: Oudegracht 152, Utrecht

tijd bij de Staten-Generaal in behandeling zal komen, wordt aan de humanisten geen zendtijd toegekend. Tegen dit voornemen kunt U Uw stem verheffen door voor één gulden lid te worden van de Humanistische Luisterkring.

Dat is geen nieuwe omroepvereniging, daar aan hebben de humanisten geen behoefte, maar een groep van mensen, die niet kunnen aanvaarden dat deze kwartierjes uit de ether zouden moeten verdwijnen.

Stuurt U vandaag nog een briefkaart naar Utrecht, Oude Gracht 152, Humanistische Luisterkring en plakt U op die briefkaart één gulden aan extra postzegels, of stort één gulden op postrekening 58 van de Humanistische Luisterkring.

Nog eenmaal herhalen: Een briefkaart met één gulden aan extra postzegels aan Humanistische Luisterkring, Oude Gracht 152, Utrecht of één gulden op postrekening 58, t.n.v. Humanistische Luisterkring.

P. A. POLS.

Lezingen voor de radio

- 28 juni VARA 9.45 Ir. H. E. Heymans
Wijsheid in produktie en gebruik.
5 juli VARA 9.45 Dr. D. H. Prins
Belagers onzer vrijheid.
6 juli A.V.R.O. 15.15 C. H. Schonk
De arbeider niet ontvankelijk voor het humanisme?
12 juli VARA 9.45 Prof. Dr. W. Wiersma
Zelfbedrog.
19 juli VARA 9.45 W. Coenders
Bermtoerisme.
26 juli VARA 9.45 Drs. G. C. A. Schrijvers
???
2 augustus VARA Dr. J. C. Brandt Corstius
Met nieuwe ogen.

GIFTEN:

Saldo vorige opgave: 565,70.

M. J. F. E. te H. f 2,50; P. J. N. te D. f 0,50; P. M. de G. te Gv f 0,50; Ch. S. te A. f 2,50; G. J. v. B. te E. f 0,50; Mevr. H.-L. te W. f 1,—; Th. E. v. L. te B. f 1,—; S. L. te H. f 1,—; H. J. S. te H. f 1,—; A. L. H.-G. te D. f 1,—; Mej. A. M. K. te D. f 4,—; Prof. Ir. F. W. te D. f 4,—; Gebr. de V. te A. f 1,50; Dr. J. B. te Gv. f 1,50; Mevr. L. O.-V. te Gv. f 4,—; H. C. S. te H. f 1,—; H. L. te E. f 9,—; G. J. S. te H. f 1,50; F. H. T. v. W. te Gv. f 1,50; Mej. B. v. H. te H. f 4,—; G. M.-S. te O. f 1,—; S. R. te N. f 1,—; P. A. A. te L. f 1,—; H. M. te V. f 1,—; Ph. E. H. R. te O. f 1,—; H. L. W. te D. f 0,50; Mevr. M. H.-E. te S. f 1,—; L. J. H. te A. f 1,—. Totaal f 618,20.